

Dominika Kuśnierz-Krupa*

Brzostek na mapie Miega

Brzostek on the Mieg's map

Słowa kluczowe: Brzostek, mapa Miega, układ urbanistyczny

Key words: Brzostek, Mieg's map, urban layout

Brzostek jest niewielkim ośrodkiem miejskich położonym nad Wisłoką, na terenie południowej Małopolski. Zanim w 1367 roku założono tutaj miasto lokacyjne, Brzostek istniał jako wieś „antigua villa” i został wymieniony w dokumencie legata Idziego z 1105 roku ze względu na przynależność do klasztoru benedyktynów w Tyńcu. Brzostek wchodził w skład nadania, jakie przekazała klasztorowi księżna Judyta, spełniając w ten sposób śluby w związku z poczęciem potomka¹. W Brzostku na początku XII wieku istniały dwa gospodarstwa, które podobnie jak wieś należały zapewne do opactwa tynieckiego². Przedlokacyjna osada („de Brestek”) została wymieniona także w bulli Grzegorza IX z 1229 roku wśród innych włości benedyktynów³. Jak podaje dokument wystawiony w 1258 roku przez księcia Bolesława Wstydlwego, obszar wsi należący do opactwa został powiększony o tereny należące do księcia⁴, w zamian za przekazaną przez benedyktynów na rzecz kościoła św. Floriana w Krakowie ziemię położoną w jego pobliżu⁵. Długosz w *Liber beneficiorum* podaje, że Brzostek w okresie przedlokacyjnym nie miał swojego kościoła i należał do parafii w Klecie, gdzie znajdował się kościół św. Leonarda⁶, będący celem pielgrzymek z całej Małopolski. Od roku 1339 wieś podlegała prawu niemieckiemu w miejsce prawa polskiego, co prawdopodobnie wpłynęło na jej szybszy rozwój⁷. Piętnaście lat później Brzostek wymieniany był jako osada targowa⁸, która prężnie funkcjonowała, przede wszystkim z racji swego położenia na trakcie handlowym z Sandomierza na Węgry przez Pilzno, Brzostek, Klecie, Kołaczyce, Jasło, Dębowiec, Załęże, Markuszkę, Osiek, Żmigród i dalej przez przełęcz Zborowską do Bardiowa⁹. Osada ta położona była w południowo-wschodniej części późniejszego miasta lokacyjnego. Można raczej postawić tezę, że była to osada widlicowa, gdyż takie powstawały w miejscach połączenia dwóch traktów, w tym przypadku traktu dolinowego Wisłoki i jego lokalnego połączenia w kierunku doliny Wisłoki. Za takim kształtem osady przemawia rysunek struktury południowo-wschodniej części miasta przedstawiony na XVIII-wiecznej mapie Miega (ryc. 1).

Brzostek is a small town located on the Wisłoka River, in southern Lesser Poland. Before the chartered town was founded here in 1367, Brzostek had existed as a village known as “antigua villa”, and was mentioned in the document of the papal legate Giles from 1105 as the property of the Benedictine monastery in Tynec. Brzostek was included in the endowment granted to the monastery by Duchess Judyta keeping her vow after conceiving a child¹. At the beginning of the 12th century, in Brzostek there existed two farmsteads which, like the village, must have belonged to the Tynec abbey². Pre-foundation settlement (“de Brestek”) was also mentioned in the Bull of Gregory IX from 1229, among other Benedictine estates³. According to the document issued by Prince Bolesław Wstydlwy (the Chaste) in 1258, the area of the village belonging to the abbey was extended by the lands owned by the Prince⁴, in return for the land in the vicinity of the church of St. Florian in Krakow donated to it by the Benedictine monks⁵. Długosz in his *Liber beneficiorum* wrote that during the pre-foundation period Brzostek did not have its own church, and belonged to the parish in Klecie where the local church of St. Leonard⁶ attracted pilgrims from whole Lesser Poland. In 1339, the village had its rights transferred from Polish to German, which might have influenced its faster development⁷. Fifteen years later Brzostek was mentioned as a trade settlement⁸ functioning dynamically mainly because of its location on the trade route from Sandomierz to Hungary through Pilzno, Brzostek, Klecie, Kołaczyce, Jasło, Dębowiec, Załęże, Markuszka, Osiek, Żmigród and further via the Zborowska Pass to Bardiow⁹. The settlement was situated in the south – eastern part of the latter chartered town. It can be assumed that it was a ‘fork’ settlement since such were established in sites where two routes joined, in this case the route of the Wisłoka valley and its local link running towards the valley of the Wisłok River. Such a shape of the settlement seems to be confirmed by the sketch of the structure of the south-eastern part of the town presented on the 18th-century Mieg's map (fig. 1).

* dr inż. arch., Instytut Historii Architektury i Konserwacji Zabytków, Wydział Architektury Politechniki Krakowskiej

* dr inż. arch., Institute of History of Architecture and Monument Conservation, Department of Architecture, Cracow University of Technology

Średniowieczny obraz miasta był dotychczas przedmiotem jedynie powierzchownych badań ze względu na szczupłość źródeł archiwalnych, a także stosunkowo mocno zatarty średniowieczny układ urbanistyczny, co było spowodowane licznymi pożogami, m.in. najazdem Węgrów pod wodzą Tomasza Tarczaya w 1474 roku, podczas którego, oprócz Brzostka, ucierpiały także Jasło, Dębowiec, Jaśliska, Kołaczyce, Fryszak, Dukla i Pilzno. Do tej pory badania dotyczące historii Brzostka w średniowieczu prowadzili F. Kiryk, A. Berdecka, J. Malczewski oraz M. Książek.

W związku z brakiem wcześniejszych źródeł kartograficznych oraz rękopiśmiennych opisów, w celu analizy układu urbanistycznego miasta, należy oprzeć się na najstarszych istniejących przekazach, tzn. mapie Miega z lat 1779-1783 oraz planie katastralnym z 1850 roku. Szczególnie ta pierwsza, sporządzona w skali 1:28 800¹⁰ przez zespół wojskowych pod kierunkiem majora Friedricha von Miega, stanowi bezcenne źródło poznawcze dotyczące historii rozwoju przestrzennego

Until now, the medieval image of the town has been a subject of merely superficial research because of limited archive sources, as well as a badly blurred medieval urban layout, which was caused by numerous fires during e.g. a Hungarian raid led by Tomasz Tarczay in 1474 when apart from Brzostek also Jasło, Dębowiec, Jaśliska, Kołaczyce, Fryszak, Dukla and Pilzno suffered terrible damage. So far the research on the medieval history of Brzostek has been carried out by F. Kiryk, A. Berdecka, J. Malczewski and M. Książek.

As a result of lack of earlier cartographic sources or manuscripts describing it, in order to analyse the urban layout of the town one has to base draw on the oldest existing records i.e. the Mieg's map from the years 1779-1783 and the cadastral plan from 1850. Particularly the former, made in the scale 1:28 800¹⁰ by a military team supervised by Major Friedrich von Mieg, constitutes an invaluable source of knowledge concerning the history of the spatial development of Brzostek, since it was drawn before the Austrian authorities initiated their ordering,



Ryc.1. Brzostek na mapie Miega [w:] Archiwum Wojskowe (Kriegsarchiv) w Wiedniu, skala org.: 28 800, sekcja nr 75

Fig.1. Brzostek on Mieg's map [in:] Military Archive (Kriegsarchiv) in Vienna, orig. scale: 28 800, section no 75



Ryc.2. Plan katastralny Brzostka z 1850 roku [w:] AP Rzeszów, sygn. 2050, skala org. 1:2880

Fig.2. Cadastral plan of Brzostek from 1850 [in:] SA Rzeszów, sign. 2050, orig. scale 1:2880



Ryc.3. Brzostek na zdjęciu lotniczym – stan istniejący, fot. M. Macner 2013

Fig.3. Brzostek in an aerial photo – current state, photo: M. Macner 2013

Brzostka, gdyż powstała zanim władze austriackie rozpoczęły akcje porządkowe, regulacyjne oraz modernizacyjne na terenie galicyjskich miast. Plan katastralny stanowi natomiast jej ważne uzupełnienie przede wszystkim ze względu na szczegółową skalę opracowania (1: 2880).

Przedmiotowy artykuł dotyczy analizy rysunku mapy Miegi w kontekście układu urbanistycznego Brzostka, który zaznaczono na sekcji nr 75, oprócz miasta obejmującej także jego przedmieścia, a także pobliskie stany zagospodarowania.

Na przedmiotowej mapie zaznaczono, że miasto Brzostek zostało założone na cyflu terenowym ograniczonym z trzech stron: od północy i wschodu wzdłuż potoku Słonego oraz od zachodu zboczem pradoliny Wisłoki. Na kulminacji skarp zostały założone umocnienia obronne z trzema bramami. Drogi wiodące do Brzostka, od północy (od Pilzna), od wschodu (od Frysztaku) i południa (do Jasła i przełęczy karpackich), łączyły się ze sobą w środku miasta lokacyjnego, którym był rynek. Jak wspomniano wyżej, istnieją przesłanki, że w Brzostku, zanim założono miasto, istniała osada targowa, po której pozostałością może być tradycja lokalizacji kościoła. Można domniemywać, że średniowieczny kościół parafialny w Brzostku został założony w miejscu przedlokacyjnego, związanego z osadą targową. Jest to jednak jedynie hipoteza, ponieważ pierwsze dokumenty źródłowe dotyczące kościoła w Brzostku pochodzą dopiero z XIV i XV wieku¹¹. Wiadomo natomiast, że do około 1367 roku kościołem parafialnym dla Brzostka był kościół pw. św. Leonarda w Kleciu¹². Zatem istniejący hipotetycznie kościół w osadzie targowej byłby jedynie kościołem filialnym.

Miasto lokacyjne z 1367 roku zajęło niemal cały obszar wewnątrz skarp miejskich. Zostało rozmierzone na module sznura dużego ($\pm 45,0$ m). W ten sposób powstał układ urbanistyczny noszący cechy modelu pseudoowalnicowego oraz elementów modelu 9-polowego o wydłużonych proporcjach w kierunku północ-południe (wzdłuż szlaku biegnącego pradoliną Wisłoki). Układ urbanistyczny rozwinął się w kierunku północno-zachodnim od domniemanego przedlokacyjnego kościoła adaptując go dla potrzeb miasta, co nie zaburzyło założonego układu urbanistycznego. Został on rozmierzony obok, adaptując wcześniejszy stan zagospodarowania zespołu protomiejskiego. Centrum tego układu, a więc blok środkowy zajął rynek, którego proporcje w stosunku do innych tego typu średniowiecznych układów są dość nietypowe, gdyż posiada on kształt wydłużonego prostokąta, co być może wiązało się z adaptacją przedlokacyjnej osady widlicowej. Ciekawy fakt nieoznaczenia na mapie Miegi ratusza na rynku, choć można być niemal pewnym, że istniał on wówczas w Brzostku. Jest to tym bardziej interesujące, że na mapie Miegi zazwyczaj zaznaczano budynki ratuszy. Wnętrze rynkowe otoczone było pojedynczymi blokami zabudowy. Do rynku prowadziły trzy, opisane wcześniej, główne ulice, bezpośrednio komunikując go z bramami miejskimi, które w okresie powstawania mapy już nie istniały. Jedna z ulic wychodziła z bloku północnego, druga z bloku wschodniego i była adaptacją przedlokacyjnego połączenia w kierunku Frysztaku, trzecia zaś wiązała się z blokiem południowym oraz kościołem przedlokacyjnym będącym zapewne pozostałością osady targowej. Za blokiem przyrynkowym, przylegającym do narysu umocnień obronnych, były tereny rezerwowe pod przyszły rozwój miasta. W rynku poza wymienionymi trzema ulicami głównymi były też ulice lokalne wyznaczone w narożnikach placu rynkowego. Takim reliktem uliczki lokalnej jest ulica wyprowadzona z północno-wschodniego narożnika rynku w kierunku istniejącej w tej części miasta zabudowy.

regulating and modernising activities in Galician towns. The cadastral plan is a significant supplement to the map mainly because of its detailed scale (1: 2880).

This article presents an analysis of the Mieg's map sketch in the context of the urban layout of Brzostek marked in section no 75 which, besides the town, includes its suburbs and the nearby state of development.

On the discussed map it was marked that the town of Brzostek had been founded on a headland surrounded on three sides: in the north and east, along the Słony brook and from the west, by the slopes of the Wisłoka valley. Defensive fortifications with three gates were established on the culmination of the escarpment. The roads leading to Brzostek: the one from the north (from Pilzna), from the east (from Frysztak) and from the south (from Jasło and the Carpathian passes), converged in the centre of the chartered town which was the market square. As has been mentioned above there are reasons to believe that, before the town foundation, a trade settlement had existed in Brzostek whose relic can be the traditional church location. It can be surmised, that the medieval parish church in Brzostek was built on the site of the pre-foundation one, associated with the trade settlement. However, it is merely a hypothesis since the first source documents alluding to the church in Brzostek date back to the 14th and 15th century¹¹. It is known, though, that around 1367 the parish church for Brzostek was actually the church of St. Leonard in Klecie¹². Therefore, the hypothetically existing church in the trade centre was only a subsidiary church.

The chartered town from 1367 occupied almost the whole area within the town escarpments. It was measured out using the module of 'sznur duży' ($\pm 45,0$ m). In this way an urban layout was created displaying features of both a quasi-oval model and elements of the 9-square model with elongated proportions in the north-south direction (along the route following the old Wisłoka valley). The urban layout developed towards the northwest from the supposed pre-foundation church, adapting it to the town needs, which did not disturb the preconceived urban layout. It was measured out alongside, adapting the previous state of development of the proto-urban complex. The centre of the layout, namely the central block, was occupied by the market square whose proportions were quite extraordinary in comparison with other such medieval layouts, as it had the shape of an elongated rectangle which might have been related to the adaptation of the pre-foundation 'fork' settlement. What seems curious is the fact that the town hall was not marked in the market square on Mieg's map, although one can be almost sure that it existed in Brzostek then. It is even more interesting, since town hall buildings were generally marked on Mieg's map. The market square interior was surrounded by single building blocks. Three previously described main streets led to the market square, linking it directly to the town gates which no longer existed at the time when the map was being drawn. One street ran out of the north block, another from the east block and was an adaptation of a pre-foundation connection towards Frysztak, while the third was connected with the south block and the pre-foundation church as a relic of the trade settlement. Behind the market block adjoining the outline of the defensive fortification, there was spare land intended for future town development. In the market square, besides the three already mentioned main streets, there were also local streets marked in the corners of the square. The street running out from the north – east corner of the market square towards the building existing in this part of the town is such a relic of a local street.

Układ urbanistyczny Brzostka z okresu średniowiecza prezentuje prostą strukturę funkcjonalno-przestrzenną. Jak wynika z analizowanej mapy, a także z planu katastralnego z 1850 r. (ryc. 2), miasto słabo rozwijało się pod względem przestrzennym. Tereny wewnątrz narysu umocnień obronnych, które w okresie lokacji przewidziano jako rezerwowe pod przyszłą zabudowę siedliskową, nie zostały zagospodarowane (od strony doliny Wisłoki) bądź były zabudowane pojedynczymi obiektami mieszkalnymi (od strony wschodniej). Podobna uwaga dotyczy przedmieść. Przedmieście południowe wzdłuż starego szlaku tworzyły pojedyncze domy mieszkalne i zagro-

The urban layout of Brzostek from the medieval period presents a simple functional-spatial structure. As can be concluded from the analysed map, and the cadastral plan from 1850 (fig. 2), spatially the town developed rather poorly. The area within the outline of defensive fortifications, which during the foundation period was intended as additional for future settlement development, was either not invested in (on the side of the Wisłoka valley) or was built-on with single residential objects (on the east side). A similar remark can be applied to the suburbs. The southern suburb along the old trade route consisted of single houses and homesteads. Similarly, only



Ryc.4. Rynek w Brzostku od strony pld.-wsch. w latach 60. XX wieku, fot. [w:] Archiwum Katedry HAUiSzP WA PK, s.v.

Fig.4. Market square in Brzostek from the south-east in the 1960s, photo [in:] Archive of the Department of HAUiSzP WA PK, s.v.



Ryc.5. Rynek w Brzostku obecnie. Widok od strony pñ.-zach. Fot. D. Kuśnierz-Krupa, 2013

Fig.5. Market square in Brzostek nowadays. View from the north-west. Photo: D. Kuśnierz-Krupa, 2013



Ryc.6. Rynek w Brzostku obecnie. Widok od strony pñ.-wsch. Fot. D. Kuśnierz-Krupa, 2013

Fig.6. Market square in Brzostek nowadays. View from the north-east. Photo: D. Kuśnierz-Krupa, 2013

dy. Także na terenie przedmieścia od strony północnej, przy historycznym szlaku handlowym zlokalizowane były nieliczne zabudowania. Dopiero w pierwszej połowie XIX wieku wzdłuż nowej drogi „austriackiej” zaczęła formować się zabudowa, podporządkowana temu połączeniu. Natomiast zasadnicza zabudowa podmiejska Brzostka rozwijała się od wschodu. Tam też istniał folwark, wzmiankowany w wieku XV¹³ i zaznaczony na analizowanej mapie Miegi, który gospodarczo związany był z miastem i stanowił jego produkcyjne zaplecze. Przedmieście to rozwijało się z oparciem o potok Słony oraz terytorialnie łączyło się z Nawsiem Brzosteckim.

Wracając do problematyki związanej z umocnieniami obronnymi należy stwierdzić, że obecnie nie ma po nich żadnych pozostałości, a analizowana mapa Miegi nie przynosi w tym zakresie pewnych informacji. Jednak na podstawie układu topograficznego oraz komunikacyjnego zaznaczonego na przedmiotowej mapie można wnioskować, że średniowieczne umocnienia obronne w Brzostku były poprowadzone wzdłuż kulminacji skarp, które od północy i od zachodu ograniczały cypel terenowy, na którym założono miasto. W związku z brakiem relikwów przedmiotowych umocnień można założyć, że miały charakter prowizoryczny w postaci drewnianych parkanów (lub w formie palisady) umieszczonych na wałach ziemnych. W obwodzie obronnym były 3 bramy, przez które wiodły drogi prowadzące do miasta. Zapewne one też były prowizoryczne i nietrwałe. Od północnego zachodu była brama i szlak prowadzący do Pilzna (dalej łączył się on z traktem krakowskim). Od wschodu była brama, od której wychodził szlak do Frysztaku (do doliny rzeki Wisłoku). W kierunku południowym od trzeciej bramy wychodził szlak prowadzący do Jasła i przełęczą karpackich (koło Jaślik oraz Dukli). Jest także wysocze prawdopodobne, że w obwodzie obronnym Brzostka poza wymienionymi bramami miejskimi istniała również furta. Mogła ona funkcjonować od strony doliny Wisłoki i tworzyć połączenie komunikacyjne z rynkiem za pomocą „miedzucha” i dalej drogi podwalnej. Jak podkreślono wcześniej, analizowana mapa Miegi nie zawiera jednoznacznej odpowiedzi na pytanie dotyczące kształtu umocnień obronnych Brzostka. Sugeruje ona jedynie schematycznie i orientacyjnie domniemany ich przebieg, który wykorzystywał naturalne skarpy, zaznaczone na mapie w północnej i wschodniej części miasta. Na planie zaznaczono też linią granicę miasta (parkan?) od strony zachodniej, a także kościół, który musiał być zlokalizowany wewnątrz umocnień. Domniemaną genezę jego powstania opisano wyżej. Pierwotnie był obiektem drewnianym, wielokrotnie odbudowywanym po licznych pożarach nawiedzających miasto w przeszłości. Świątynia, którą uwieczniono na mapie Miegi, powstała zapewne około połowy XVIII wieku, z fundacji rodziny Trojanowskich. Zapisy z wizytacji przeprowadzonej w 1758 roku podają, że konsekrował ją biskup krakowski Mikołaj Oborski. Kolejne informacje o tym kościele parafialnym w Brzostku pochodzą z lat 1758-1764. Wówczas to zanotowano, że świątynia parafialna w Brzostku była konsekrowana i była obiektem drewnianym. W 1793 roku kościół był w bardzo złym stanie technicznym, do tego stopnia, że przeprowadzając wizytację ksiądz zasugerował potrzebę wzniesienia nowej świątyni¹⁴. Budowę obecnego, neoklasycystycznego kościoła parafialnego rozpoczęto w 1816, a zakończono trzy lata później¹⁵. Z dokumentów źródłowych wiadomo, że w Brzostku oprócz kościoła parafialnego istniała także druga świątynia pw. św. Ducha, zapewne związana ze szpitalem. Kościół ten był obiektem drewnianym

few and far between buildings were located in the northern suburb by the historic trade route. New buildings started to form along the new ‘Austrian’ road only as late as in the first half of the 19th century. But the mainstream suburban building development in Brzostek took place on its east side. There was the grange, mentioned in the 15th century¹³ and marked on the analysed Mieg’s map, which was economically tied in with the town and constituted its production base. The suburb developed along the Słony brook and was territorially linked with Nawsie Brzosteckie.

Coming back to the issue of defensive fortifications, one has to observe that nowadays there are no traces of them, and the analysed Mieg’s map does not offer reliable information in this respect. However, on the basis of the topographic and communications layouts marked on the map in question, one can conclude that medieval defensive fortifications in Brzostek ran along the top of the escarpments which surrounded the headland where the town was founded from the north and the west. Since no relics of the said fortifications have been found, it can be assumed that they were of temporary character in the form of a timber fence (or a palisade) built on ramparts. Within the defensive perimeter there were 3 gates through which ran the roads leading to the town. They may also have been temporary and impermanent. In the north – west there was a gate and route leading to Pilzno (further on it joined the Krakow route). In the east there was a gate where the route to Frysztak began (to the Wisłok river valley). Southwards, from the third gate there ran the route leading to Jasło and the Carpathian passes (near Jaślika and Dukla). It is highly likely that besides the already mentioned town gates a smaller pedestrian gate existed in the defensive perimeter of Brzostek. It might have functioned on the side of the Wisłoka valley and serve as a connection to the market square via an alleyway and the lane running along the town wall. As has been emphasized before, the analysed Mieg’s map does not give a clear answer to the question concerning the shape of Brzostek defensive fortifications. It merely suggests schematically and approximately their supposed outline, which made use of natural escarpments marked on the map in the northern and eastern part of the town. On the plan a line marks the town limits (a fence?) on the west side, and the church that must have been located within the fortifications. The assumed genesis of its origin was described above. Originally it was a wooden object, rebuilt many times after numerous fires that plagued the town in the past. The temple recorded on the Mieg’s map might have been built around the mid-18th century, founded by the Trojanowski family. Records from the visitation conducted in 1758 inform that it had been consecrated by Mikołaj Oborski, the bishop of Krakow. More information about that parish church in Brzostek comes from the years 1758-1764. Then it was written that the parish church in Brzostek had been consecrated and was a wooden building. In 1793, the church was in a very bad state of disrepair, so much that the priest carrying out a visitation suggested that a new church should be erected¹⁴. Construction of the present, neo-classicist parish church commenced in 1816, and was completed three years later¹⁵. Source documents inform that another church dedicated to the Holy Spirit, probably connected to the hospital, existed in Brzostek besides the parish church. That church was a wooden object, still not consecrated in the year 1595. It is also difficult to ascertain when it was built. It might have been

i w 1595 roku nadal niekonsekwentnym. Trudno ustalić także, kiedy dokładnie powstał. Być może już znacznie wcześniej, gdyż w 1608 roku był już w stanie ruiny¹⁶. Po wstępnej analizie mapy Miegi można wysnuć wniosek, że nie został on zaznaczony na analizowanym planie. W związku z faktem, że kościół ten był związany ze szpitalem, zapewne był zlokalizowany w pobliżu obwodu obronnego (ze względów higienicznych i sanitarnych). B. Stanaszek w swoim opracowaniu sugeruje, że kościół pw. św. Ducha znajdował się w pobliżu traktu węgierskiego, w okolicy dzisiejszej ul. Ogrodowej¹⁷. Informacja ta zdeterminowała powtórny analizę mapy Miegi we wskazaniu przez B. Stanaszka obszarze. Co ciekawe, na przedmiotowym terenie na mapie Miegi zaznaczono kapliczkę lub kaplicę, być może symboliczną lokalizację kościoła św. Ducha. Sposób zaznaczenia tego miejsca nie jest jednoznaczny. Sugeruje on, iż znajdujący się w tym miejscu obiekt miał wyższą rangę niż zwykła kapliczka przydrożna.

Na rysunku mapy Miegi można doszukać się także innych obiektów publicznych istniejących w mieście, jak np. karczmy. Wiadomo, że w okresie powstania mapy w Brzostku były dwa tego typu obiekty, które zresztą, znacznie przebudowane, przetrwały do naszych czasów. Jeden zlokalizowany jest przy kościele w południowej części miasta, drugi natomiast za rynkiem, w części północnej.

Na analizowanej mapie zaznaczono także dwa młyny. Jeden z nich istniał w mieście już w wieku XIV. Drugi powstał wkrótce potem, gdyż jak podaje *Liber beneficiorum* Długosza, w Brzostku w latach 1470-1480 istniały dwa młyny, z których jeden należał do klasztoru, a drugi do wójta¹⁸. Rysunek mapy Miegi daje nam informacje dotyczące ich lokalizacji. Oba położone były nad potokiem Słonym, na wschód od układu urbanistycznego miasta lokacyjnego. Jeden z nich zlokalizowany był bliżej miasta, przy stawie, drugi zaś nieco dalej, na przedmieściu.

W podsumowaniu niniejszego artykułu należy stwierdzić, że analizowana mapa Miegi pochodząca z lat 1779-1783 i opracowana w skali 1:28 800 przez zespół austriackich wojskowych pod kierunkiem majora Friedricha von Miegi jest cennym i dotychczas mało poznanym źródłem do badań nad historią małopolskich miast. Jej zapisy, choć czasem jedynie symboliczne, dają podstawę do stawiania szeregu hipotez badawczych m.in. dotyczących umocnień obronnych, a także etapów rozwoju ośrodka oraz jego struktury funkcjonalno-przestrzennej.

erected much earlier since in 1608 it was already ruined¹⁶. After the initial analysis of the Mieg's map one can draw the conclusion that the church was not marked on the analysed plan. Considering the fact that the church was connected with the hospital, it might have been situated close to the defensive perimeter (for hygienic and sanitary reasons). In his study B. Stanaszek suggests that the church of the Holy Spirit was situated close to the Hungarian route, in the vicinity of the present-day Ogrodowa Street¹⁷. That information determined the need for another analysis of Mieg's map within the area indicated by B. Stanaszek. It seems interesting that within the discussed area on the Mieg's map a shrine or a chapel was marked, perhaps a symbolic location of the Holy Spirit church. However, the way in which the site was marked is not clear; it suggests that the object located there was of a higher rank than an ordinary roadside shrine.

In the drawings of the Mieg's map one can also find other public objects functioning in the town, such as e.g. taverns. It is known that at the time when the map was drawn, there were two such objects in Brzostek which, though considerably altered, have survived to the present day. One is located by the church in the southern part of the town, while the other is behind the market square, in the northern part.

Two mills were also marked on the analysed map. One of them already existed in the town in the 14th century. The other must have been built soon afterwards, since Długosz in his *Liber beneficiorum* stated that in the years 1470-1480 two mills existed in Brzostek, one of which belonged to the monastery, while the other to the alderman¹⁸. The drawing on Mieg's map yields information concerning their location. Both were situated on the Słony brook, to the east of the chartered town. One was located closer to the town, by a pond, while the other slightly further, in the suburb.

In conclusion of the article it should be stated that the analysed Mieg's map, dating back to the years 1779-1783 and drawn in the scale 1:28 800 by a team of Austrian military under the supervision of Major Friedrich von Mieg, is a valuable though little known resource for research on the history of towns in Lesser Poland. Its records, although sometimes merely symbolic, have offered a sound basis for formulating several research hypotheses e.g. concerning defensive fortifications, as well as stages of the centre development and its functional-spatial structure.

tłum. V.M.

BIBLIOGRAFIA

- [1] Berdecka A., *Lokacje i zagospodarowanie miast królewskich w Małopolsce za Kazimierza Wielkiego (1333-1370)*, Wyd. PAN, Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk – Łódź 1982.
- [2] *Brzostek. 640-lecie lokacji miasta (1367-2007). Tradycje – perspektywy*, B. Stanaszek (red.), Wyd. Tow. Miłośników Ziemi Brzostockiej i UG w Brzostku, Brzostek 2007.
- [3] Bujak F., *Studia nad osadnictwem Małopolski*, Wyd. Polskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, Wznowienie t. 9, Poznań 2011.
- [4] Stanaszek B., *Brzostek i okolice*, Wyd. Tow. Miłośników Ziemi Brzostockiej w Brzostku, Wyd. trzecie, Brzostek 1997.
- [5] Bukowski W., Dybaś B., Noga Z., *Galicja na józefińskiej mapie topograficznej 1779-1783*, t. 1, cz. A, Kraków 2012.
- [6] Hirschberg A., *Stosunki osadnicze w dobrach Klasztoru Tynieckiego w początkach jego istnienia*, Wyd. Nakł. Księg. Gubrynowicza, Lwów 1925.
- [7] Kiryk F., *Urbanizacja Małopolski. Województwo sandomierskie XIII-XVI wiek*, Wyd. Regionalny Ośrodek Studiów i Ochrony Środowiska Kulturowego, Kielce 1994.
- [8] *Kodeks Dyplomatyczny Klasztoru Tynieckiego*, Cz. 1, Obejmująca rzeczy od roku 1105 do roku 1399, Wyd. W. Kętrzyński, Wyd. Zakł. Nar. Im. Ossolińskich, Lwów 1875.

- [9] Książek M., *Układy urbanistyczne niektórych zabytkowych miasteczek w województwie rzeszowskim*, Materiały Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku, 1973, nr 17-18, s. 7-27.
- [10] Kumor B., *Archidiaconat sądecki, opracowanie materiałów źródłowych do atlasu historycznego kościoła w Polsce*, Wyd. Instytut Archiwów Bibliotek i Muzeów Kościelnych, Lublin 1964.
- [11] Leszczyńska – Skrętowa Z., *Księga dochodów beneficjów diecezji krakowskiej z roku 1529*, Wyd. Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 1968.
- [12] Malczewski J., *Miasta między Wisłoką, a Sanem do początku XVI wieku*, Wyd. Stowarzyszenie „Pro Carpathia”, Rzeszów 2006.
- [13] Nałęcz-Mysłowski M., *Dzieje miasta Brzostku*, Wyd. Nakł. Autora, Jasło 1871.
- [14] Piekosiński F., *Jeszcze słowo o dokumencie legata Idziego dla Tyńca*, „Kwartalnik Historyczny” nr 3, 1889.
- [15] *Studia z dziejów Jasła i powiatu jasielskiego*, J. Garbacik (red.), Wyd. PAN, Kraków 1964.
- [16] Wyrozumska B., *Drogi w Ziemi Krakowskiej do końca XVI wieku*, Wyd. PAN, Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk, 1977.

¹ F. Piekosiński, *Jeszcze słowo o dokumencie legata Idziego dla Tyńca*, „Kwartalnik Historyczny” nr 3, 1889, s. 72.

² F. Bujak, *Studia nad osadnictwem Małopolski*, Wyd. Polskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, Wznowienie t. 9, Poznań 2011, s. 112.

³ *Kodeks Dyplomatyczny Klasztoru Tynieckiego. Cz. 1, Obejmująca rzeczy od roku 1105 do roku 1399*, Wyd. W. Kętrzyński, Wyd. Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Lwów 1875, nr 11, s. 22 (dalej: KDT).

⁴ KDT, cz.1, nr 22, s. 46.

⁵ Ibidem oraz J. Rajman, *Kraków. Zespół osadniczy, proces lokacji, mieszczanie do roku 1333*, Wyd. Naukowe Akademii Pedagogicznej, Kraków, s. 225-226.

⁶ A. Przedziecki, *Liber beneficiorum dioecesis cracoviensis nunc primum e codice autographo editus – Jana Długosza kanonika krakowskiego dzieła wszystkie*, t. 2, Wyd. Ex typographia Kirchmajeriana, Kraków 1864, s. 246.

⁷ B. Stanaszek, *Brzostek i okolice*, Wyd. Towarzystwo Miłośników Ziemi Brzostockiej w Brzostku, Brzostek 1997, s. 52.

⁸ Ibidem.

⁹ B. Wyrozumska, *Drogi w Ziemi Krakowskiej do końca XVI wieku*, Wyd. PAN, Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk, 1977, s. 80.

¹⁰ Mapa Miega, [w:] Archiwum Wojskowe (Kriegsarchiv) w Wiedniu, sekcja nr 75.

¹¹ A. Przedziecki, *Joannis Długosii...*, op. cit., t. 2, s. 246-247.

¹² F. Kiryk, *Urbanizacja Małopolski. Województwo sandomierskie XIII-XVI wiek*, Wyd. Regionalny Ośrodek Studiów i Ochrony Środowiska Kulturowego, Kielce 1994, s. 28.

¹³ Z. Leszczyńska-Skrętowa, *Księga dochodów beneficjów diecezji krakowskiej z roku 1529*, Wyd. Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 1968, s. 77.

¹⁴ B. Kumor, *Archidiaconat sądecki, opracowanie materiałów źródłowych do atlasu historycznego kościoła w Polsce*, Wyd. Instytut Archiwów Bibliotek i Muzeów Kościelnych, Lublin 1964, s. 140.

¹⁵ B. Stanaszek, op. cit., s. 69.

¹⁶ B. Kumor, *Archidiaconat sądecki*, op. cit., s. 140.

¹⁷ B. Stanaszek, op. cit., s. 85.

¹⁸ A. Przedziecki, *Joannis Długosii Senioris Canonici Cracoviensis Opera omnia...* op. cit., vol. 8, t. 2, s. 246-247 oraz vol. 9, t. 3, s. 203.

Streszczenie

Przedmiotowy artykuł jest kolejnym z serii wypowiedzi o obrazie polskich miast, jaki został zapisany na mapie Miega, opracowanej w latach 1779-1783. Obejmuje ona tereny dawnego województwa krakowskiego, sandomierskiego, ruskiego, bełskiego, a także fragmenty Wołynia i Podola, czyli tereny, które zostały włączone do Austrii w wyniku I rozbioru Polski w 1772 roku. Mapa została opracowana w skali 1:28 800 przez zespół austriackich wojskowych pod kierunkiem majora Friedricha von Miega, od którego nazwiska przejęła swą nazwę.

Niniejszy artykuł dotyczy miasta Brzostka, położonego nad Wisłoką, na terenie obecnego województwa podkarpackiego, w odległości około 15 km od Jasła. W okresie średniowiecza, z racji swojego położenia tuż za granicą Ziemi Krakowskiej, Brzostek należał do Ziemi Sandomierskiej. Miasto lokacyjne powstało w 1367 roku, zapewne obok dawnej wsi o tej samej nazwie, która istniała już w pierwszej ćwierci XII wieku jako własności benedyktynów tynieckich.

Sekcja mapy Miega, na której zaznaczono Brzostek, nie była do tej pory publikowana i analizowana. Jej uważna kwerenda przynosi wiele ciekawych informacji dotyczących kształtu miasta w przeszłości.

Abstract

The article is another in a series of images of Polish towns, which was recorded on Mieg's map drawn in the years 1779-1783. It includes territories of the former Krakowskie, Sandomierskie, Ruskie, and Bełskie Voivodeships, as well as fragments of Volhynia and Podolia i.e. the lands which were annexed by Austria as a result of the 1st Partition of Poland in 1772. The map was drawn in the scale 1:28 800 by a team of Austrian military supervised by Major Friedrich von Mieg after whom it was subsequently named.

This article presents the town of Brzostek, located on the Wisłoka River, in the area of the present-day Podkarpackie voivodeship, about 15 km from Jasło. During the Middle Ages, because of its location just outside the reaches of the Krakow Region, it belonged to the Sandomierz Region. The town was founded in 1367, probably nearby a former village of the same name which had already existed in the first quarter of the 12th century as property of the Benedictine Friars from Tynec.

The section of Mieg's map where Brzostek was marked has not been published or analysed so far. Its thorough analysis has yielded plenty of interesting information concerning the shape of the town in the past.